

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

778

Vragen van het lid **Baudet** (FvD) aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over *het rapport «Politiek en Sociale Media Manipulatie»* (ingezonden 25 oktober 2019).

Antwoord van Minister **Ollongren** (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) (ontvangen 20 november 2019).

Vraag 1 t/m 7

Steunt u het onderverdelen van nieuwsmedia in de categorieën «vuilnis» versus «mainstream»?¹ Zo ja, waarom?

Zo nee, neemt u dan afstand van dit onderzoek?

Bent u van mening dat de staat een gevaarlijk pad richting censuur bewandelt als het onderzoek laat doen waarin in dergelijke bewoordingen onderscheid tussen media wordt gemaakt?

Bent u het ermee eens dat het waarheidsgehalte van de sectie over «trollen» in twijfel getrokken moet worden nu blijkt dat het rapport in ieder geval één echte gebruiker – met een mening die de auteurs onwelgevallig is – als «verdacht» of «nep-achtig» heeft weggezet, terwijl deze gebruiker simpelweg zijn mening gaf?²

Vindt u het geven van een mening die tegen de mainstream indruist maar geheel binnen de kaders van de Nederlandse wet valt «verdacht»? Zo nee, bent u van mening dat het nooit meer mag voorkomen dat auteurs zich in een van overheidswege gefinancierd document in dergelijke termen uitlaten over Nederlanders die volledig binnen de kaders van de wet hun mening geven?

In het rapport stellen de onderzoekers: «Generally, the junk news sites, of which hyperpartisan sites are the largest constituent, can be characterized as right-wing, anti-immigrant, anti-EU (...)» (Rogers & Niederer 2019, 59)³; bent u het eens met deze stelling – dat «vuilnis»-nieuws zich met name ter rechterzijde van het politieke spectrum zou bevinden? Zo ja, hoe verklaart u dat? Zo nee, waarom niet?

¹ Rijksoverheid. 2019. Politieke en Sociale Media Manipulatie. Via: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/10/18/rapport-politiek-en-sociale-media-manipulatie> (link verkregen op 23 oktober 2019).

² @marcelvandenber op Twitter. 2019. Via: <https://twitter.com/marcelvandenber/status/1185649827771768839> (link verkregen op 23 oktober 2019).

³ Rogers, Richard & Sabine Niederer. 2019. *The Politics of Social Media Manipulation*, pp. 59.

Wat vindt u ervan dat dit rapport bepaalde nieuwsmedia als vuilnis bestempelt, maar dat bewegingen en individuen in dit rapport tegelijkertijd in diskrediet worden gebracht als ze de objectiviteit van de gevestigde media in twijfel trekken, zoals uit de passage «Designating a news organization as fake (...) however, has a darker history, associated with authoritarian regimes or populist bombast diminishing the reputation of «elite media», blijkt?»⁴ Bent u van mening dat het bevragen van de objectiviteit van gevestigde media een «donkere geschiedenis» heeft? Zo ja, welke «donkere geschiedenis» dan? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 1 t/m 7

Het is niet aan de overheid om te bepalen welke berichtgeving door media waar of niet waar is. Ik hecht zeer aan de vrijheid van meningsuiting, die ook online geldt. Dit is dan ook het eerste uitgangspunt van mijn beleid zoals beschreven in onder andere de Kamerbrief van 18 oktober: «Rechtstatelijke waarden en grondrechten staan voorop: vrijheid van meningsuiting, vrijheid van pers, het recht op informatie en het bevorderen van transparantie.»⁵ De vrijheid van meningsuiting stopt pas wanneer uitingen strafbaar worden. Ondanks dat het onderzoek gefinancierd is door het ministerie, benadruk ik dat het hier gaat om onafhankelijk onderzoek. Dit onderzoek, ter uitvoering van de door uw Kamer aangenomen motie Middendorp/Verhoeven⁶, is verricht door onderzoekers van de Universiteit van Amsterdam. De kwalificaties in dit onafhankelijke rapport van bepaalde sites als «mainstreammedia» of als «junksites», evenals de bevindingen en de andere uitingen in het rapport, komen volledig voor rekening van de onderzoekers, zoals ook gemeld aan uw Kamer in de brief van 18 oktober. Het kabinet kwalificeert media dus niet op grond van deze criteria.

Vraag 8 en 9

Hoe past uw eigen waarschuwen voor «fake news» in deze al dan niet «donkere» geschiedenis?

Bent u het ermee eens dat een pluriform media-aanbod essentieel is in een democratie, en dat alternatieve, kritische media hier een belangrijke bijdrage in leveren?

Antwoord 8 en 9

Een sterke en pluriforme mediasector is – even als een mediawijze bevolking – een groot goed in een democratische samenleving, ook bij het tegengaan van de verspreiding van desinformatie. Nederland kent een kwalitatief sterke en pluriforme nieuwsvoorziening. Het kabinet ondersteunt deze onder meer via het publieke mediabestel en de Samenwerkingsagenda Nederlandse Mediasector. Daarnaast wordt innovatie in de sector ondersteund door het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek.

Vraag 10

Kunt u garanderen dat u in de toekomst geen maatregelen treft die de journalistieke vrijheid of de verspreiding van als «vuilnis» betitelde media in dit rapport beperken, zowel online als offline? Op welke wijze kunt u die garanties gestand doen?

Antwoord 10

Bij de uitgangspunten van beleid staan de persvrijheid en de vrijheid van meningsuiting (artikel 19 VN-Verdrag inzake burger- en politieke rechten, artikel 10 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, artikel 7 Grondwet) voorop, zoals ook gemeld aan uw Kamer in onder andere de brief van 18 oktober. Eventuele maatregelen dienen deze vrijheden niet onrechtmatig te beperken, het uitgangspunt van dit juridisch kader is dat preventieve censuur ontoelaatbaar is. Het kabinet is voorstander van het bevorderen van meer transparantie over de herkomst van informatie en behoud van een pluriform medialandschap.

⁴ Rogers, Richard & Sabine Niederer. 2019. *The Politics of Social Media Manipulation*, pp. 167.

⁵ Kamerstuk 30 821, nr. 91.

⁶ Kamerstuk 35 000 VII, nr. 14.

Vraag 11

Waarom is dit onderzoek, dat betrekking heeft op Nederlandstalige inhoud, in het Engels uitgevoerd?

Antwoord 11

De hoofdonderzoeker is van oorsprong Engelstalig. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is akkoord gegaan met het opstellen van het rapport in het Engels, dit is voor het ministerie een uitzondering. Er is een uitgebreide Nederlandse samenvatting aan het rapport toegevoegd. Zoals toegezegd tijdens de begrotingsbehandeling van Binnenlandse Zaken op 31 oktober jl. zal het gehele rapport ook in het Nederlands gepubliceerd worden.

Vraag 12

Is dit rapport in de ministerraad besproken, en welke conclusies zijn daar getrokken?

Antwoord 12

De ministerraad heeft op 18 oktober ingestemd met verzending van de brief over de beleidsinzet bescherming democratie tegen desinformatie aan de Tweede Kamer. Hiermee is ook voldaan aan de toezegging om de brief voor de begrotingsbehandeling naar de Tweede Kamer te sturen.

Vraag 13

Wat is de status van dit rapport, en trekt u er beleidsconsequenties uit? Zo ja, welke?

Antwoord 13

Het rapport is gepubliceerd als wetenschappelijk onderzoek. Bevindingen van de onderzoekers ondersteunen dat de aard van de dreiging in Nederland nu beperkt is. Daarom zet het kabinet in op preventieve acties, zoals ook is aangegeven in de Kamerbrief over de beleidsinzet bescherming democratie tegen desinformatie.⁷

Vraag 14

Hoeveel geld heeft het ministerie aan dit onderzoek uitgegeven?

Antwoord 14

Het onderzoek heeft € 136.623,52 gekost.

Vraag 15

Zult u na verschijnen van dit rapport nu voortaan niet meer suggereren dat Rusland of andere vreemde mogendheden in onze verkiezingen proberen te interfereren als daarvoor geen hard bewijs is? Gaat u excuses maken voor eerdere beschuldigingen?

Antwoord 15

De Minister van BZK heeft uw Kamer voor het zomerreces al gemeld geen aanwijzingen te hebben dat er bij onze provinciale staten en Europees parlamentsverkiezingen door statelijke actoren grootschalig desinformatie is verspreid.⁸ Wel is blijvende waakzaamheid geboden die verder reikt dan de context van verkiezingen, nu desinformatie zich ook bij actuele maatschappelijke discussies of economische aangelegenheden kan voordoen. Zoals ik ook schreef in de Kamerbrief over de beleidsinzet bescherming democratie tegen desinformatie⁹ constateert de AIVD dat er sprake is van voortdurende (online) beïnvloedingsactiviteiten op sociale media vanuit Rusland. De Russische Federatie beschikt hiertoe over steeds meer geavanceerde technische capaciteiten en IT-systemen. De invloed van de online beïnvloedingsactiviteiten op het publiek-maatschappelijke debat in Nederland is waarschijnlijk niet significant. De AIVD heeft al eerder gemeld dat uit

⁷ Kamerstuk 30 821, nr. 91

⁸ Kamerstuk 35 165, nr. 9

⁹ Kamerstuk 30 821, nr. 91.

Rusland, met beperkt effect, pogingen zijn gedaan tot online beïnvloeding in het Nederlands op sociale media.

Vraag 16

Heeft de rijksoverheid contact gehad met techgiganten als Facebook en Google over het tonen of niet tonen van bepaalde inhoud aan gebruikers in Nederland? Zo ja, over welke types inhoud ging dit, wanneer vonden deze gesprekken plaats, wat was de aard van deze gesprekken en welke conclusies zijn daaruit getrokken?

Antwoord 16

In de contacten die mijn ministerie heeft gehad met de internetdiensten over de uitvoering van de gedragscode desinformatie worden geen afspraken gemaakt over het wel of niet tonen van informatie. Met het uitvoeren van de Europese gedragscode tegen desinformatie hebben enkele internetdiensten al goede stappen gezet in het verbeteren van transparantie op hun platforms. Maar verbetering is nodig. Daarnaast is de gedragscode niet ondertekend door alle internetdiensten die politieke advertenties plaatsen en mogelijk een verspreidingsbron vormen voor desinformatie. Gezien het belang van transparantie op deze platforms en de wens om burgers online meer middelen te geven om informatie op waarde te kunnen schatten, vindt het kabinet het opportuun om transparantie van deze platforms te kunnen afdwingen, en wil het de invulling hiervan de komende periode nader verkennen.

Vraag 17

Kunt u garanderen dat de overheid geen invloed probeert uit te oefenen op het algoritme van techgiganten om zo te beïnvloeden welke politiek beladen berichten of websites gebruikers wel of niet te zien krijgen? Zo nee, hoe beziet u dit in het licht van de democratische rechtsstaat, de pluriformiteit van de media en de vrijheid van meningsuiting?

Antwoord 17

De overheid oefent geen invloed uit op de techbedrijven om via hun algoritmes bepaalde politieke meningen te bevoordelen of te benadelen. Algoritmes van de techbedrijven zijn hun (intellectueel) eigendom. Zij bepalen zelf hoe ze hun algoritmes vormgeven. Op diverse onderwerpen werkt de overheid samen met de techbedrijven. Bijvoorbeeld werken aan de bestrijding van strafbare feiten zoals de verspreiding van kinderporno. Techbedrijven hebben zich via de Europese gedragscode inzake illegale content gecommitteerd om strafbare content zoveel mogelijk tegen te gaan op hun platform.

Vraag 18

Welke media ontvangen geld van de overheid, en hoeveel per medium?

Antwoord 18

Landelijke en regionale publieke omroepen worden door het Rijk gefinancierd uit de Mediabegroting. Lokale publieke omroepen worden gefinancierd uit het Gemeentefonds. In de mediabegroting¹⁰ vindt u een toelichting bij inkomsten en uitgaven; in de begroting van de NPO is een verdeling opgenomen van de totale kosten per zender en per genre. Zowel de NPO als de publieke omroepen publiceren daarnaast hun jaarverslagen.

Vraag 19

Wilt u deze vragen zo spoedig mogelijk beantwoorden?

Antwoord 19

Ja.

¹⁰ Kamerstuk 35 000 VIII, nr. 91.